

Art i església

Aquest article voldria apuntar algunes reflexions crítiques sobre l'exposició qualificada d'art sacre que s'està celebrant al Museu d'Art amb l'impuls del Bisbat de Girona, i el suport de la Diputació provincial i el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Vull aclarir, d'entrada, per evitar malentesos, que no pretenc qüestionar el fet que se celebri una mostra d'art dit religiós; fins i tot em sembla digne de lloança que s'ofereixi la possibilitat de veure reunides en un mateix recinte algunes obres històriques d'interès que normalment resulten de difícil accés. Però allò que no em sembla tan adequat és el marc ideològic en què s'ha inserit la proposta, i el seu vessant instrumentalitzador. Vegem-ho tot plegat amb una certa atenció, ja que en uns moments que s'alerta justificadament de la reducció de la cultura a mètode de consum i simple objecte de consum, cal també anar amb compte per no caure en la reacció tradicionalista i nostàlgica, això és en l'intent de retornar a fal·lacs èdats d'or.

La iniciativa en qüestió es pre-

senta com una nova edició de les mostres que van tenir lloc a Girona durant els anys seixanta, però una primera cosa que cal assenyalar és el sentit diferent que adquireix l'actual restabliment en relació a les anteriors edicions. En efecte, les antigues exposicions, malgrat celebrar-se en ple franquisme, s'inscrivien en un marc de renovació auspiciat pel Concili Vaticà II i, si més no en el resclosit context gironí de l'època, van adquirir un cert valor progressista. Mentre que avui aquesta proposta s'inscriu en una direcció diametralment diferent i s'integra en un discurs clarament involucionista, cosa que no ha d'estranyar-nos atesa l'orientació regressiva dominant que viu el món eclesial. Una reculada que fins i tot ha estat denunciada per alguns dels sacerdots que en aquells moments de canvi, d'«aggiornamento», van impulsar l'obertura de l'església a Girona. Penso, per exemple, en els savis i mesurats escrits de Pere Madrenys.

A més, és significatiu d'aquesta tendència reactiva que la mostra actual hagi decidit excloure obres presentades en les anteriors edicions, com ara una magnífica escultura de Torres Monsó que, pel seu caràcter conceptualment obert, no se supeditava al reduccionisme anacrònic

«L'exposició de Girona s'emmarca en aquest discurs neointegrista»

«Una estratègia que, d'altra banda, ha jugat amb la instrumentalització dels sentiments i les creences dels artistes participants»

d'unues bases que exigien treballar en els temes de «la Mare de Déu o Jesucrist o la Creació segons el llibre del Gènesi», o que obligaven que la figura de Crist incorporés «una creu que sigui visible». Una visió ben esquivada, per cert, de la idea del sagrat. I també és significatiu que la majoria d'obres exposades d'autors d'ara corresponguin bàsicament a treballs que tenen més de trenta anys i que, com ja hem comentat, responen a un moment històric ben diferent. D'altra banda, no es pot comparar la penúria en infraestructures culturals que hi havia en aquells anys, que feia que els artistes haguessin d'aprofitar les poques ocasions que tenien per mostrar les seves obres, amb la situació actual.

Els plantejaments temporalment més actuals sobre les relacions entre l'art i l'església tenen un moment destacat l'any 1999, en què el Papa

Joan Pau II va dedicar una carta als artistes per «reprendre una més profitosa cooperació» entre els creadors i la institució, un compromís que ja havia reclamat el 1994 durant la inauguració dels frescos de la Capella Sixtina. Recentment, arran del jubileu, hi ha tornat a insistir. La seva crida remarcava l'empobriment que, segons ell, experimentaria l'art «si abandonés el filò inescotable de l'Evangeli», i es dirigia al sector artístic per tal que en fes la lloa: «us toca a vosaltres, homes i dones que heu dedicat la vostra vida a l'art, dir amb la riquesa de la vostra genialitat que, en Crist, el món ha estat redimit, redimit el cos humà, redimida la creació sencera».

En la seva darrera epístola, el pontífex, després de recordar els estrets lligams històrics que hi havia hagut entre el món creatiu i la institució eclesial —de l'època medieval al barroc—, postulava per al moment present una mena de nou restauracionisme catòlic en el terreny artístic. I per assolir-ho advocava per impulsar una acció capaç de recuperar per a la religió el lloc privilegiat que havia tingut abans del desplegament del pensament il·lustrat, el procés secularitzador i la instauració de la modernitat. Per tant, en lloc de pretendre adequar l'església a les noves realitats socials, com va fer el Concili Vaticà II, s'optava per una mena d'ofensiva contrareformista a fi de retornar a vetustos plantejaments amb regust d'antic règim. I l'exposició de Girona s'emmarca en aquest discurs neointe-

grista, que apareix generat i auspiciat des d'unues determinades jerarquies eclesiaístiques per intentar reconquerir, també mitjançant un art concebut com a eina evangelitzadora, el seu influx ideològic, la seva influència social i, en fi, la seva vella predominança.

Una estratègia que, d'altra banda, ha jugat amb la instrumentalització dels sentiments i les creences dels artistes participants en l'exposició de Girona, ja que el fet que un autor hagi produït una obra de temàtica diguem-ne religiosa, o inspirada en uns certs mites o en uns determinats referents iconogràfics, no vol dir necessàriament que estigui disposat a assumir el paper de croat de la causa que graciosament li han encolomat; ni que tingui la intenció de posar-se al servei de la veritat revelada. I les paraules del bisbe i altres responsables, dites arran de la inauguració de l'exposició, que reproduïen els plantejaments restauracionistes de Joan Pau II, han obviat llamentosament aquest fet, fins al punt de presentar la mostra més com un instrument apologetic, «imatges que duguin la gent a Déu», que no pas com un conjunt d'obres d'art. Una darrera consideració que voldriem apuntar és que hagi estat la nostra ciutat un dels llocs on amb més prestesa ha qual·lat la crida papal, un fet que pot interpretar-se com una il·lustració del paper central que, també a Girona, eatan jugant els corrents i tendències damunt els quals s'ha assentat l'actual regnat pontifical.